

desembre 1968

SERRA D'OR

RESTRICCIONS MENTALS

EL FANTASMA DE NAPOLEÓ

En bona lògica, el 1969 hauria de ser un «Any Napoleó». A mitjan agost s'escaurà el segon centenari de Buonaparte: segon centenari de la seva naixença, vull dir. Naturalment, els francesos hi faran molta forroia. Ben mirat, l'Empereur és, per a ells, la figura «nacional» per excel·lència, més que Joana d'Arc i tot, i no podrà mancar-hi una certa efusió col·lectiva. Napoleó creà de fet —o sigui, en termes polítics— la «França-nació», una i indivisible, que l'Antic Regim només havia preparat i que els jacobins es limitaren a projectar sobre el paper de la Constitució. I el nacionalisme gal, avui encara bastant enèrgic en les seves formes **chauvines**, respondrà a l'estímul d'un record tan entranyable. D'altra banda, França és un país de monàrquics vergonyants, que si no ho són del tot i amb franquesa és per pura desconfiança en les dinasties, i Napoleó representa una mena d'hipòtesi de solució d'aquesta paradoxa. Ara mateix, l'Estat francès ¿no és una monarquia? Electiva, i per sufragi universal, és clar, però «monarquia». En tot cas, si no se'm vol acceptar l'exageració, cal reconèixer que la pseudo-república del general De Gaulle és un simple episodi bonapartista... Sens dubte, la commemoració del Gran Cors tindrà, a França, una esplendor oficial ben calculada. L'insigne sentit de l'escenografia i de la retòrica que posseeix el ministre Malraux, aplicat al cas, podria donar molt de si: l'ex-novehista, l'inventor de museus reals o «imaginaris», amb la seva virulència patriotarda i la seva devoció pel Bonapart de torn, està en magnífiques condicions d'organitzar-hi un espectacle sumptuós, vibrantíssim... Però fora de França, ja serà una altra història. Hem d'esperar veure-ho. Hi ha gué un temps que Napoleó era, a tot arreu, un nom o un personatge apassionant. A Europa, si més no. De punta a punta, Europa fou escenari i matèria primera de la maniobra napoleònica. I això ha produït, a la llarga, una quantitat immensa d'interès, tant se val l'orientació que tingui, favorable o adversa al tipus, però indiscutiblement vigorosa. La seva traducció bibliogràfica, per exemple, ha arribat a un extrem increïble: sobre cap altre home no s'han escrit i publicat tants llibres com sobre Napoleó. Però aquest entusiasme —en pro, en contra o senzillament d'estricta curiositat— ja no és el que era; ha amainat molt, en les últimes dècades. El tema, munyit al màxim, potser no es presta a més, i sobretot, les preocupacions polítiques que el mantenen vigent s'han igualat. El Napoleó de la literatura, de la polèmica, de l'erudició, en l'època dels nostres avis i dels nostres besavis, encarnava encara l'èmfasi de les lluites d'«independència» i els debats entorn de l'expansió del «liberalisme». A hores d'ara, tots aquests problemes, si no s'han fet fonedissos, almenys no conserven gaire atractiu. Temps enrera, quan es celebraven els cent anys de les guerres napoleòniques, a qualsevol racó d'Euro-

pa, la dosi de declamacions i de disputes públiques va ser més aviat mediocre: la cosa va reduir-se a uns quants actes acadèmics, flaccids i tènues, i no precisament hostils a França. Ni tan sols hostils a Napoleó. Tampoc no foren apològics de l'Emperador. Era com si l'objecte de la cerimònia fossin les guerres púniques o la defunció de Duns Scot: un tràmit convencional, i res més... Ens n'hauríem de congratular, en definitiva. Les velles «passions» han esdevingut inanes, gràcies a Déu. I avui ho deuen ser més encara. Fins i tot entre nosaltres, cispirinencs, on les escoles a càrrec de l'erari s'havien distingit sempre per fomentar fòbies nacionalistes. Quan jo anava a estudi, a més d'inculcar-nos la lliçó de Gibraltar, ens feien aprendre els versos de l'«Oigo, patria, tu aflicción». «¡Sagunto, Cádiz, Numancia, Zaragoza y San Marcial!» He comprovat que les criatures escolaritzades dels nostres dies ignoren aquest poema, i si per atzar les poseu a prova, resulta que són insensibles als topònims èpics i interjeccionats, d'El dos de mayo, i a la mateixa data heroica. Per aquest cantó, doncs, Buonaparte ha deixat d'existir. I suposo que no passa altrament a Itàlia, a Rússia, a Anglaterra, a Polònia, a Prússia... L'altre aspecte de la qüestió també comença a esfumar-se. És el de «Napoleó-agent-difusor-de-les-idees-de-la-Revolució-Francesa». La resistència als exèrcits napoleònics, en general, tingué una marcada coloració reaccionària: enfront de Buonaparte hi havia, en cada cas, un o altre Ferran VII popularment adorat. Els incidents, però, no són gens diàfans, i, amb l'excusa de combatre Napoleó, es veu que els pobles van prendre les armes per combatre enemics més immediats, connacionals. Sigui com sigui, les idees del liberalisme van escampar-se, no diré «més», però sí «més de pressa», amb la mediació militar napoleònica. I no importa que no fos així. En aquest moment, els orígens i la difusió de les innovacions liberals ens semblen ja extraordinàriament distants, i tan «neutres» com la introducció de les màquines a vapor en la indústria: són aigua passada. Vivim unes circumstàncies en què l'«antiliberalisme» no procedeix del costat ultra, sinó de l'altra banda. Si el pobre mossèn Sardà i Salvany alcés el cap, i veïés qui són els qui avui proclamen que «el liberalisme es pecado», s'afanyaria a reintegrar-se a la tomba, espantat. La intervenció castrense de Napoleó, i la seva seqüela, no són ja reprovables per l'aparell de les propagandes estatals i para-estatals. A França, i a la resta del món occidental, el Napoleó emblemàtic de la primera post-revolució serà ben rebut, ben evocat, i potser invocat. Al capdavant, el neocapitalisme és napoleònic, des de molts punts de vista. Allò de «cada soldat porta a la motxilla el bastó de mariscal» fa pensar, de seguida, en el «principio de la igualdad de oportunidades». I no solament això. De fet, el neocapitalisme presenta una notòria inclinació a les fórmules bonapartistes, bé que sovint les dissimuli... Buonaparte, a nivell de símbols històrics, personifica el triomf

de la burgesia, i no únicament a França. No és tant Ulm i Austerlitz, Jena i Wagram, que ho enuncien, com el seu Codi, la fundació del Banc de França o el concordat amb el Vaticà. No l'estrateg, sinó el governant. I en particular, el Codi. A la Universitat m'ho van fer veure: mig món, més de mig món, actualment, es regeix per la legislació napoleònica, més o menys corregida i augmentada. El Dret Civil ho és tot: el registre de la propietat, les herències, la incessant compra-venda... Un pagès fa una hipoteca davant un notari, i és Napoleó qui encara regula el tracte... Això és important... Aviat farà dos-cents anys que donna Letizia paria un nen, a Ajaccio, i damunt un tapís que representava insignes batalles de l'antiguitat, segons diu l'hagiografia laica. Ajaccio era una colònia francesa (i ho és encara). El natiu premonitòriament il·lustrat pel tapís, mereix les majors consideracions. La superstició local i litererària hi ha vist l'anunci d'un nou Alexandre, d'un altre Cèsar, d'un Carlemany afaitat i neoclàssic. ¿Fou un geni de la guerra, Napoleó? Potser sí. Ho demostrà, no? Per a la guerra d'aleshores, sí, que ho fou. Aquesta mena de genis, a mi em fan posar la pell de gallina. Però no es tracta d'això, ara. La cosa és, al meu veure, que a l'home Napoleó es vinculen les compreses, les hipoteques, les herències... Les commemoracions de Buonaparte haurien de tenir lloc, bàsicament, a la sala d'actes dels Col·legis Notarials. La Llei Hipotecària, indirectament, o directíssimament, si bé es mira, és la seva posteritat... — JOAN FUSTER.

CINC D'OROS

LLIBRES PER A TOTS

FILOSOFIA - CIÈNCIES SOCIALS
ASSAIG - NOVEL·LA - POESIA
LLIBRE INFANTIL - LLIBRE DE
BUTXACA

*des d'ara
al vostre servei*

DIAGONAL, 462 · BARCELONA-8